

Bölüm 14:

Canlı Derslerde Öz Değerlendirme

Dr. Öğr. Üyesi Ekrem BAHÇEKAPILI
Karadeniz Teknik Üniversitesi

NELER ÖĞRENECEĞİM?

- Canlı derslerde öz değerlendirme yapmam neden önemlidir?
- Canlı derslerde öz değerlendirmeyi nasıl yapacağım?
- Canlı derslerde öz değerlendirme sürecinde hedef ve amaçlarımı nasıl belirleyebilirim?

1. Öz-Değerlendirme Nedir?

Öz değerlendirme bireyin belirli bir konuda kendini değerlendirme sürecidir. Bu süreç kişinin ilgili konudaki davranışlarının, düşüncelerinin kayıt altına alınması, bu davranışların analiz edilmesi ve buna bağlı olarak kararlar almasını içermektedir (Bruhn, McDaniel ve Kreigh, 2015). Öz değerlendirme kişisel bir süreçtir ve birey zaman içinde kendini sık sık inceler (Atkins ve Schutz, 2013). Öz değerlendirme öğretmenlerin kendi bilgilerini, performanslarını, inançlarını veya kendini geliştirme amacıyla etkilerini ve yeterliliklerini değerlendirdikleri bir süreçtir (White, 2020). Öz değerlendirme öğretmenlerin profesyonel gelişimlerine katkı sağlamaktadır (Ross ve Bruce, 2007). Öz değerlendirme belirli konularda kendimize ait nesnel ve doğru bir resim elde ederek bu konulardaki belirsizliklerimizin azalmasına katkı sağlar (Sedikides, 1993). Öz değerlendirme, ilgili konularda motivasyonumuzu arttırmakta, kişisel gelişimize katkı sağlamakta ve memnuniyet durumunun kontrol edilebilirliğini arttırmaktadır (Johnson ve Davey, 2019).

Öz değerlendirme sayesinde canlı derslerimizde ne yaptık, neleri doğru neleri eksik yaptık gibi soruların yanıtlarını bulmamızı sağlayacaktır. Bu sayede farkındalığımız artacak, doğru uygulamalarımızı geliştirerek diğer derslere taşırken, eksiklerimizi düzeltmek için de fırsat yakalayacağız. Aşağıdaki bölümlerde canlı derslerimizin öz değerlendirmesini yapmak bizlere ne sağlayacak ve canlı derslerimizde öz-değerlendirmeyi nasıl yapmalıyız sorularının yanıtları örneklerle açıklanmaktadır

2. Öz Değerlendirme Neden Önemli?

Öz değerlendirme hayatın her alanında olduğu gibi çevrimiçi canlı derslerin öğretimi konusunda da bizlere fayda sağlayabilir. Canlı derslerimizi daha iyi gerçekleştirebilmek için bazen önceki derslerimize geri dönüp bakmak ve kendimizi değerlendirmemiz gerekir. Aşağıda canlı derslerde kendimizi değerlendirmenin bizlere sağlayacağı faydalar açıklanmaktadır.

Kendinizi daha iyi tanımış olursunuz

Öz-değerlendirme size canlı derslerde kendi başarı/beceri durumunuzu doğrudan değerlendirme fırsatı sağlar. Canlı dersler esnasında neyi nasıl gerçekleştirdiğinizi, bu anlamda iyi ve eksik uygulamalarınızı daha iyi fark edeceksiniz. Özetle canlı ders performansınız hakkında emin olmanızı sağlar. Bu konudaki güçlü ve zayıf yönlerinizi fark edersiniz.

Canlı derslerinizi daha kolay ve etkin bir şekilde planlarsınız

Öz-Değerlendirme sayesinde canlı ders sürecinizi analiz edecek ve sonraki canlı dersler için daha iyi planlar oluşturabileceksiniz.

Canlı derslerdeki kaygınız giderek azalır ve öz güveniniz artar

Öz değerlendirme gerçekleştirdiğiniz canlı dersler hakkında değerlendirmeler yapmanıza olanak sağlayacaktır. Canlı dersleriniz üzerine düşünmeniz, karşılaştığınız problemlerin farkına varmanız daha sonraki derslerde nelerle karşılaşabileceğiniz hakkında size bir resim sunacaktır. Canlı derslerle ilgili kafanızdaki belirsizlikler en aza inecek ve kaygılarınız azalacaktır. Bu da canlı ders yapma konusundaki öz güveninizi arttıracaktır.

Canlı derslerdeki yaratıcılığınız ve üretkenliğiniz artar

Canlı derslerinizi eleştirel bir gözle inceleyip değerlendirdikçe, yeni yöntem ve teknikleri denedikçe, kendi ders yönteminizin geliştirilmesine katkı sağlayacaksınız. Bu durum kendinize has özgün yöntem ve teknikler ortaya çıkmasına katkı sağlayacaktır.

Zamanı daha iyi yönetirsiniz

Öz değerlendirme size canlı ders sürecinizi daha iyi anlamanızı sağlayacak ve canlı derslerde gerçekleştireceğiniz etkinlikleri daha iyi ayarlayabileceksiniz.

Kendinizi nasıl geliştireceğinizi bilirsiniz

Öz değerlendirme canlı derslerle yaptığınız hataları veya eksik yönlerinizi fark etmenizi sağlayacaktır. Bu da size hangi yönlerinizi geliştirmeniz gerektiği konusunda fikir verecektir.

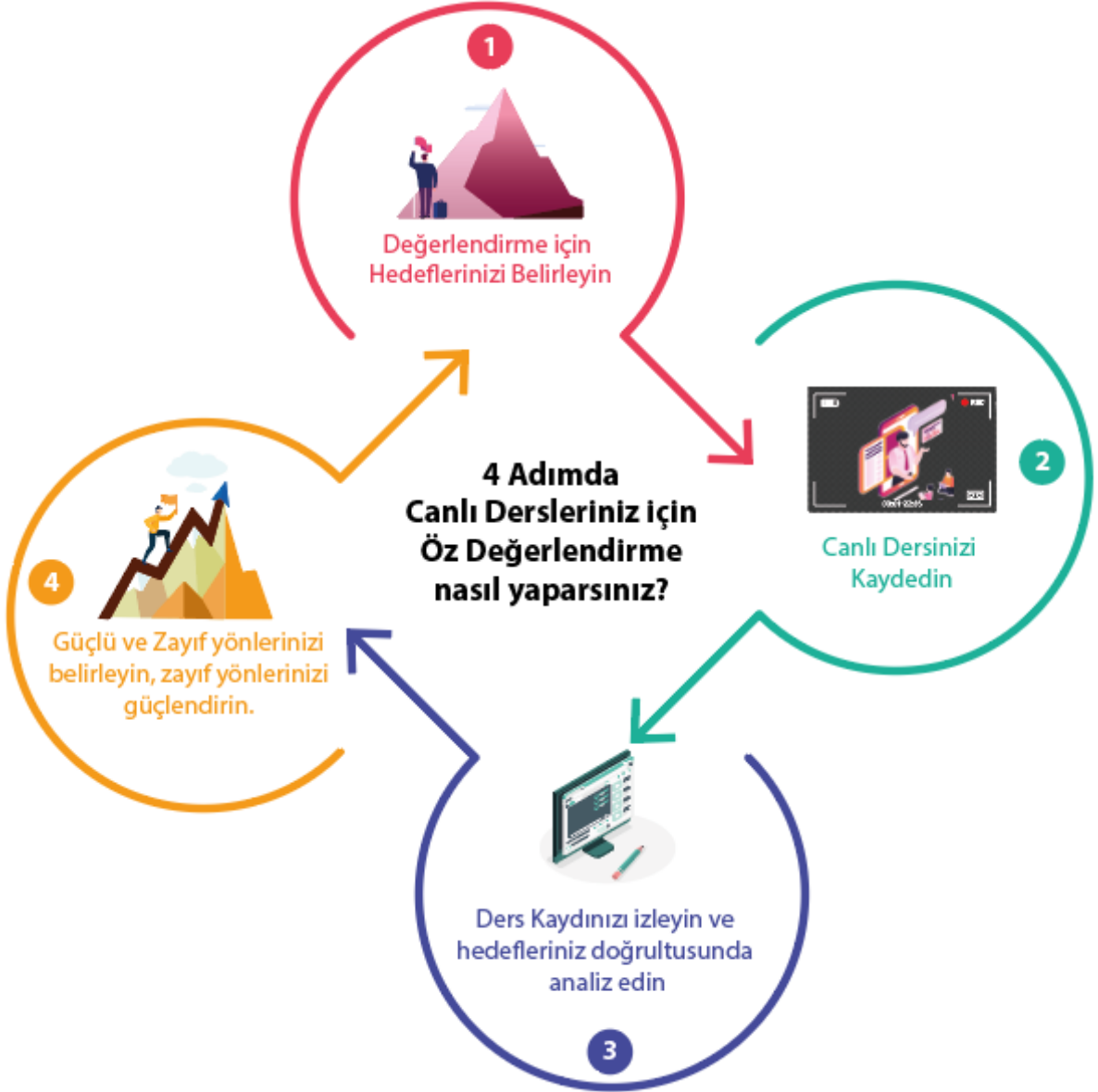

Destek personelinden ne isteyeceğinizi bilirsiniz

Öz değerlendirme sayesinde öğretim elemanı canlı derslerdeki karşılaştığı olumsuz durumları etraflica irdeleme fırsatı yakalar. Bu değerlendirme ona hangi bilgi veya beceriyi öğrenmesi gerektiği konusunda fikir verecektir. Öğretim elemanı bu sayede derslerden önce destek personelinden gerekli bilgiyi daha kolay ve etkin bir şekilde talep edebilecektir.

3. Öz Değerlendirmeyi Nasıl Yapacağım?

Canlı dersleriniz için öz-değerlendirme faaliyetini 4 adımda tamamlayabilirsiniz (Şekil 1). Bu adımları her dersiniz için sürekli geliştirerek devam ettirebilirsiniz.

Şekil 14.1. Öz Değerlendirme Süreci

3.1. Öz Değerlendirme hedeflerinizi belirleyin

Canlı derslerinizin öz-değerlendirmesini yaparken hangi hedefleri veya amaçlar doğrultusunda bu faaliyeti gerçekleştireceksiniz? Hangi kriterlere göre bu değerlendirmeyi yapacaksınız? gibi soruların yanıtlarını ortaya koyun. Örneğin öğretim elemanı canlı derslerindeki teknik becerilerini değerlendirmek isteyebilir. Bu durumda kendine “son canlı dersimde teknik becerilerim nasıldı? Teknik anlamda neleri doğru neleri eksik yaptım?” gibi sorular sorabilir.

3.2. Canlı Derslerinizi kaydedin

Belirlediğiniz hedefler ve kriterler ışığında daha iyi öz-değerlendirme yapabilmek, kendi canlı dersinizi dışarıdan izleyen biri gibi değerlendirebilmek için dersinizi kaydedin. Günümüzde pek çok canlı ders sisteminin dersleri kayıt altına alma özelliği vardır. Öğretim elemanı bu özelliği öğrenerek derslerini nasıl kayıt altına alacağını bilmelidir. Ayrıca bazen ders içerisinde veya hemen sonunda hedeflerine uygun olarak bazı notlar alabilir. Kayıtlar ve notlar öz-değerlendirmenin gerçekleştirilebilmesi açısından oldukça önemlidir.

3.3. Ders kaydınızı izleyin ve hedefleriniz doğrultusunda analiz edin

İlk şamadaki hedefler ve kriterleri göz önünde bulundurarak ders kaydınızı izleyin ve eleştirel bir gözle dersinizdeki iyi uygulamalarınızı, eksik uygulamalarınızı not edin. Bu aşamada ilk öz-değerlendirme süreçlerinizde ders kayıtlarınızın tamamını izlemeniz gerekebilir. Fakat öz-değerlendirme yaptıkça artık hangi veriyi nerede bulacağınızı bilecek, ders kayıtlarınızı ileri geri sararak bunlara ulaşabileceksiniz.

3.4. Güçlü ve Zayıf yönlerinizi belirleyin, zayıf yönlerinizi güçlendirin

Artık canlı derslerde bir hoca olarak hangi konularda iyi olduğunuzu, hangi konularda eksikleriniz olduğunu belirlediniz. Artık bu noktadan sonra zayıf yönlerinizi güçlendirmek için yeni planlar veya çalışmalar yapmalısınız. Bu aşamada deneyimli meslektaşlarınızdan destek alabilir, onların görüş ve önerilerine başvurabilirsiniz. Bir sonraki canlı dersinizde iyi uygulamalarınızı sürdürebilir, zayıf yönlerinize yönelik yeni uygulama tedbirlerinizi hayata geçirebilirsiniz.

4. Örnek Bir Öz Değerlendirme: Kemal Hocanın Canlı Ders Serüveni

Kemal hoca tarih bölümünde yıllardır ders anlatan bir öğretim görevlisidir. Hoca derslerini genellikle hazırladığı sunular yardımıyla anlatmaktadır. Ders anlatırken zaman zaman öğrencilerine soru sorar ve belirli konularda tartışmaktadırlar. Tüm dünyada oluşan virüs salgını günlük hayatı olumsuz yönde etkilemesi, yüz yüze eğitime ara verilmesine neden olmuştu. Kemal hocanın üniversitesi yarım kalan eğitimin uzaktan eğitim şeklinde verilmesine karar vermişti. Üniversite kararına göre her bölümde yeni ders programları hazırlanacak ve öğretim elemanları derslerini internet üzerinden canlı bir şekilde öğrencilerine anlatacaklardı. Kemal hoca daha önce internet üzerinden hiç ders anlatmamıştı. Açıkçası bilgisayarı da genellikle e-postalarını kontrol etmek, bazı konuları araştırmak için kullanıyor, zaman zaman dersi ile ilgili basit düzeyde sunumlar oluştuyordu. İnternet üzerinden ders anlatma fikri hatta canlı bir şekilde Kemal hocayı biraz germekteydi. Çünkü onu bu süreçte neler beklediğini, öğrencileriyle nasıl etkileşim kuracağını bilmiyordu.

Kemal hocanın üniversitesi bu süreçle ilgili pek çok kılavuz belge ve video hazırladı. Bu kılavuzlar öğretim elemanlarına ve öğrencilere derslerin nasıl işleneceği, nelere ihtiyaç duyacakları vb. konularda detaylı bilgi sağlamaktaydı. Kemal hoca bunları dikkatlice okudu ve izledi. Kafasındaki bazı sorular yavaş yavaş çözüme kavuşuyordu. Kemal hoca kılavuzlardaki önerileri elinden geldiğince dikkat alarak kendini bu sürece hazırlamaya çalıştı.

Artık ders günü gelmişti. Kemal hoca heyecanından ders saatinden 1 saat önce dersin yapılacağı sisteme girmeye çalıştı. Bazı adımları hatırlamakta güçlük çekti fakat sisteme erişmeyi başardı. Sisteme erişen kemal hoca sorun olmadığını düşündü ve sistemi kapatıp ders saatini beklemeye başladı. Dersin başlamasına 10dk kala Kemal Hoca sisteme girdi. Bu sefer sisteme erişmek daha kolay olmuştu. Ders materyalini canlı ders sistemine eklemeye çalıştı fakat biraz zamanını aldı. Tüm bu adımlar kemal hocanın yaklaşık 10dk zamanını almıştı. Neyse ki canlı ders sistemine erkenden girmişti. Artık ders başlamıştı. Sistemde yer alan bir sohbet penceresinden yazı yoluyla öğretmen ve öğrenciler birbirleriyle yazı yoluyla iletişim kurabiliyordu. Birden onlarca öğrenci yazılar yazmaya başlamıştı. “Hocam merhaba”, “Arkadaşlar nasılsınız”, “mrb” vb. mesajlar sohbet penceresinden akıyordu. Kemal Hoca bir an şaşırılmıştı. Sonra gözü bir an şu mesajlara takıldı: “Hocam sizi göremiyoruz!”, “Hocam sesinizi duyamıyoruz”. Kemal hoca kamerasını ve mikrofonunu bağlamaya çalıştı. Fakat bir türlü yapamıyordu. Benzer mesajlar sohbet penceresinde akmaya devam ediyordu. Kemal hocanın heyecanı artmaya başladı. Sonra öğrencilerine tamam şimdi bağlıyorum diye yazdı. Kılavuzlarda yazdığı gibi adımları tek tek yerine getirdi. Kamerasını bağlamayı başardı. Fakat mikrofonunu bir türlü bağlayamıyordu. Sonra mikrofonu bilgisayarına bağlamadığını fark etti ve hemen bağladı. Artık sesi de öğrencilerine ulaşabiliyordu. Tüm bu süreç hocanın 15dksını almıştı. Sonra ders kayıt butonuna tıkladı ve dersini anlatmaya başladı. Kemal hoca için canlı sınıfta ders anlatmak normal sınıf ortamına göre oldukça zordu. Öğrencilerinin gözlerinin içine bakamıyor, anlaşılmayan bir yer var mı? Diye soramıyordu. Bu

durum hoca'nın motivasyonunu olumsuz etkiledi. Hoca bir şekilde dersini anlatmaya devam etti. Ders süresi dolmuştu, fakat hoca tüm konuları tamamlayamamıştı, birkaç konu eksik kalmıştı. Hoca öğrencilerine iyi günler dileklerini iletti ve dersi sonlandırdı.

İlk canlı ders deneyimi Kemal Hoca için çok da iyi geçmemişti. Kemal hoca daha sonraki derslerinde benzer durumlarla karşılaşmamak adına öz değerlendirme yapmaya karar verdi. Yaşadığı süreci göz önünde bulundurarak öz-değerlendirme sürecine başladı. Öncelikle öz değerlendirme sürecini teknik beceriler ve ders etkileşimi konusunda yapma kararı aldı. Çünkü ilk dersini dikkate aldığı anda genellikle bu konularda sorun yaşadığını düşündü. Peki dersi ile ilgili hatırlayamadığı noktaları nasıl ele alacaktı? Sonra birden dersin kayıt altına alındığını hatırladı. Ders kaydını inceleyerek hatırlayamadığı noktaları dışardan bir gözle inceleyebilecekti. Hoca daha sonra ilk canlı ders kaydını açtı ve yaşadıklarını düşünmeye ve belirlediği konularda (teknik beceriler, ders etkileşimi) analiz sürecine başladı. Ve şunları not etti:

▪ **Teknik Beceriler:**

- Sisteme 1 saat önce erişmeye çalıştım. Bu süreç biraz zamanımı aldı fakat bunu başardım. Sisteme önceden erişmek ders esnasında karşılaşacağım problemleri önceden satın almamı sağladı. Eğer erişmeseydim derste çok daha fazla zaman kaybedebilirdim.
- Ders materyalini sisteme yükleme yüklemeyi başarsam da zamanımı almıştı.
- Sisteme dersten önce erişmiştim fakat kamera ve mikrofonunu ders öncesinde kontrol etmemiştim. Bu durum dersin uzamasına ve derste panik yapmama neden oldu.

▪ **Öğrencilerle Etkileşim Becerileri:**

- Normal sınıfta yüz yüze iletişim var. Ve doğal olarak sözlü veya sözsüz (öğrencilerin hareketleri, beden dilleri vb.) öğrencilerimle etkileşime geçiyordum. Fakat canlı sınıfta öğrencilerimi göremiyordum. Bu ortamda nasıl iletişime geçebilirdim?
- Öğrencilerle kamera ve mikrofonunu bağladığında sesli ve görüntülü bir şekilde iletişime geçebilmişim.
- Sohbet penceresinden öğrencileriyle yazarak iletişime geçmişim. Hatta sohbet penceresinde öğrencilerim de benimle doğrudan iletişime geçebiliyor.
- Fakat ders sürecinde sadece ben anlattım öğrencilerim dinledi. Dinlediklerinden de normal sınıfta olduğu gibi emin olamadım.
- Karşılaştığım teknik sorunlar yüzünden ders konularımı zamanında bitiremedim. Buna rağmen canlı sınıfta ders konularını normal sınıfta anlattığım sürenin yarısında anlatabiliyorum.

Kemal Hoca şimdi de bu notlarına bakarak şu çıkarımlarda bulundu:

- Dersten önce canlı sınıfa erişip kamera ve mikrofonunun çalıştığından emin olmalıyım. Ayrıca yine dersten önce materyalimi sisteme yüklemeliyim. Çünkü dersten önce bunları yapmam

karşılaşabileceğim problemleri egale etmemi sağlayacak ve ders esnasında anlatacağım konuya odaklanabileceğim.

- Kullandığım sistemdeki iletişim yöntemlerini iyi anlamalıyım. Ders konularımı normal sınıftaki gibi zamanlamak hatalı. Normal sınıf süresinin yarısı şeklinde planlama yapmalıyım. Öğrencilerimin derse katılımını sağlamak için ve anladıklarından emin olmak için canlı ders sınıfındaki iletişim yöntemlerini işe koşmalıyım. Her konu anlatımı sonunda soru sorup sohbet penceresinden ya da varsa diğer iletişim yöntemlerinden birini seçmeliyim. Bunun için de bir zaman ayırmalıyım.

Kemal hoca bu çıkarımları yaptıktan sonra canlı ders sistemindeki iletişim yöntemlerini araştırdı. Kılavuzları tekrar inceledi. Ve öğrencileri de istediği zaman sesli bir şekilde derse dahil edebileceğini fark etti. Bir arkadaşından rica ederek bu özelliği canlı sınıfta birkaç kez denedi. Artık kendine daha çok güveniyordu.

Kemal hoca bir sonraki ders günü 1 saat önce canlı ders sistemine girdi. Kamerasını ve mikrofonunu test etti. Ders materyallerini sisteme yükledi. Anlatacağı konuları düşündü ve hızlıca adımlarını kafasında tekrar etti. Ders başlamadan 10 dk önce sisteme girdi. Öğrencileri canlı sınıfa erişmeye başlarken kamera ve mikrofonunu çoktan bağlamış, ders materyalini yüklemişti. Ders başladığında sesli ve görüntülü olarak öğrencilerini selamladı. Artık heyecanı iyice azalmıştı. Dersine başladı ilk konusunu anlattı, sonra öğrencilerine bir soru sordu. Öğrencilerinin bir kısmı sohbet penceresinden yanıt verdi. Hoca sesli olarak öğrencilerinden katılmak isteyen var mı diye sordu.

Öğrencilerinden yanıt gelmemişti. Neden yanıt vermiyorsunuz diye sordu. Yine yanıt yoktu. Sonra bir öğrenci sohbet bölümünden “hocam ortam müsait değil” dedi. Bir diğeri “mikrofonumu nasıl bağlayacağım?” diye sordu. Hoca şimdilik sohbet bölümünden yanıtlayın diye seslendi. Ders bitmişti.

Hoca konularını zamanında bitirmişti. Öğrencileri ile olan etkileşimi bir önceki derse göre daha iyiydi. Fakat sesli bir şekilde öğrencilerini derse katamamıştı. Kemal Hoca tekrar bir öz-değerlendirme yapmaya karar verdi.

5. Öz-Değerlendirme Sürecinde Hedeflerimi ve Amaçlarımı Nasıl Belirleyeceğim?

Öz-değerlendirme sürecinin ilk aşamasında hedef ve amaçlarınızı belirleyeceksiniz. Fakat aklınıza şu soru gelebilir. Derslerimiz hangi açılardan değerlendireceğim? Veya bir canlı dersi değerlendirirken hangi unsurlar önemlidir? Bu soruların yanıtı aslında kitabın diğer bölümlerinde detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Her bir bölümü okuduğunuzda canlı dersler için önemli olan bir unsuru ve bunun detaylarını öğrenmiş olacaksınız. Genel bir çerçeve çizmek gerekirse, değerlendirme için hedef ve amaçlarınızı aşağıdaki açılardan ele alabilirsiniz:

- **Teknik Beceriler**

Bu beceriler canlı ders sürecinde gerekli olan donanım ve yazılımların etkin kullanımı, canlı ders sisteminin tanınması ve özelliklerini kullanabilme becerilerini kapsamaktadır.

- **Planlama ve Zaman Yönetimi Becerileri**

Bu beceriler canlı derslerin etkin bir şekilde planlanması ve ders sürecinde zamanın etkin bir biçimde kullanılmasını kapsamaktadır.

- **İletişim Becerileri**

Bu beceriler canlı ders esnasında öğrencilerle etkili iletişim teknik ve yöntemlerini kapsamaktadır.

- **Etkileşim ve Geri Bildirim Becerileri**

Canlı dersler esnasında öğrencilerle öğrenme hedeflerine uygun olarak etkileşimi sağlamayı, sürdürmeyi ve etkili geri bildirim verme becerilerini kapsamaktadır.

- **Teknopedagojik Beceriler**

Teknolojik araçları kullanarak öğrenmeyi üst düzeye çıkartacak içerik ve süreçleri tasarlayabilme becerisini kapsamaktadır.

Kaynaklar

- Sedikides, C. (1993). Assessment, enhancement, and verification determinants of the self-evaluation process. *Journal of personality and social psychology*, 65(2), 317.
- Atkins, S., & Schutz, S. (2013). Developing skills for reflective practice. In C. Bulman, & S. Schutz (Eds.), *Reflective Practice in Nursing*(5th) (pp. 23-52). Wiley-Blackwell.
- Bruhn, A., McDaniel, S., & Kreigh, C. (2015). Self-monitoring interventions for students with behavior problems: A systematic review of current research. *Behavioral Disorders*, 40, 102e121. <http://dx.doi.org/10.17988/bd-13-45.1>.
- Johnson, J. A. & Davey , K. S. (2019). Human Resources Development and Engagement in Public Health. In R. Riegelman (Eds.), *Essentials of Managing Public Health Organizations* (pp. 107-122). Jones & Bartlett Learning.
- Ross, J. A., & Bruce, C. D. (2007). Teacher self-assessment: A mechanism for facilitating professional growth. *Teaching and teacher Education*, 23(2), 146-159.
- White, E. (2020). Teacher Self-Assessment of Feedback Practices in an EFL Academic Writing Class-Case Study. In M. Khosrow-Pour (Eds.), *Learning and Performance Assessment: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications* (pp. 1200-1225). IGI Global.